

**Зовнішнє середовище
господарювання підприємств.
Конкурентоспроможність та
якість продукції і послуг.**

Павло КОВАЛЬ

*к.е.н., доцент, доцент кафедри
інформаційних систем і технологій
НУБіП України*

ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

- 1. Поняття і загальна характеристика зовнішнього середовища підприємств, та його складових – мікро- і макросередовища**
- 2. Складові ланки мікросередовища, основні тенденції їх розвитку і вплив на економіку підприємств агропромислового комплексу**
- 3. Характеристика основних ланок макросередовища, особливості їх розвитку і вплив на економіку підприємств**
- 4. Конкурентоспроможність продукції за якістю та підвищення конкурентоспроможності підприємства.**
- 5. Основи управління якістю продукції і конкурентоспроможністю підприємства.**

Зовнішнє середовище – це все, що оточує підприємство і це оточення представлене відомими силами, які діють на підприємство за його межами.

Особливості зовнішнього середовища підприємств:

1. Кількістю зовнішніх сил, що впливають на підприємство, і на які воно повинне реагувати;
2. Ступенем впливу відповідних зовнішніх сил на діяльність підприємства та їх взаємозв'язком;
3. Варіативністю зовнішніх сил та швидкістю, з якою можуть проходити зміни в ступені їх впливу на діяльність підприємства;
4. Ступенем невизначеності зовнішнього середовища для підприємства.

Макросередовище

неконтрольовані з боку підприємства фактори та сили, що можуть відкривати для нього нові можливості або створювати нові загрози

Мікросередовище

сукупність зовнішніх щодо підприємства суб'єктів господарювання, які безпосередньо впливають на його діяльність та саму перебувають під впливом цієї сили

ПІДПРИЄМСТВО

Складові зовнішнього середовища діяльності підприємства

Складові мікросередовища:

1. Споживачі продукції
2. Посередники
3. Постачальники необхідних аграрним підприємствам ресурсів
4. Сервісні підприємства та організації, що надають певні виробничі послуги підприємствам
5. Фінансово-кредитні установи
6. Юридичні контори
7. Найближчі конкуренти

Споживачі та постачальники

Постачальники ресурсів – юридичні та фізичні особи, що забезпечують аграрні підприємства необхідними матеріальними ресурсами: паливно-мастильними матеріалами, мінеральними добривами, отрутохімікатами, технікою, запасними частинами тощо.

Споживачі продукції – суб'єкти ринку, що купують у аграрних підприємств сільськогосподарську продукцію для подальшого виробничого чи особистого споживання або перепродажу.

Сервіси для підприємств

Посередники – підприємства чи організації, які допомагають товаровиробникам у реалізації їх продукції на відповідних ринках.

Сервісні підприємства – підприємства та організації, що надають підприємствам необхідні виробничі послуги і створюють умови для функціонування сільськогосподарського виробництва.

Фінансово-кредитні установи – банківські, страхові, кредитні та інші установи, з якими підприємства вступають у ділові стосунки для збереження грошових коштів, фінансування і кредитування діяльності, страхування тощо.

Сервіси для підприємств

Консалтингові компанії – підприємства по наданню комплексу послуг управлінського характеру, економічного та технологічного супроводу, підбору персоналу та ін.

Юридичні установи – установи та організації, що надають підприємствам юридичну допомогу при укладанні договорів, їх виконанні, виникненні спірних питань тощо.

Сучасні підходи до конкуренції

Найближчі конкуренти – товаровиробники, що виробляють однакову з даним підприємством продукцію.

Фактори макросередовища:

1. Економічні
2. Природно-екологічні
3. Інформаційні
4. Науково-технічні
5. Політико-правові
6. Соціально-культурні
7. Міжнародне середовище

Економічні та природно-екологічні умови функціонування підприємств

Економічне – стан економіки, тенденції її розвитку, рівень ділової активності, інфляційні процеси, купівельна спроможність населення, умови оподаткування, кредитування тощо.

Природно-екологічне – система екологічних та санітарно-технічних вимог щодо безпеки виробництва для навколишнього середовища, виробництво екологічно чистої продукції, політика природо-, ресурсо- та енергозбереження тощо.

Інформаційні та науково-технічні фактори господарювання підприємства

Інформаційне – сукупність інформаційних потоків щодо кон'юнктури ринків ресурсів та продукції, новітніх досягнень у галузі техніки, технології й організації виробництва, стану і тенденцій розвитку світового ринку.

Науково-технічне – рівень розвитку науки, техніки і технології, науково-технічна політика держави, ступінь впровадження у виробництво нових видів техніки і нових технологій, технічний рівень і якість продукції.

Політико-правові та соціально-культурні складові сучасного простору функціонування підприємств

Політико-правове – система законодавчих та інших нормативно-правових актів, які регламентують підприємницьку діяльність: сукупність політико-правових інститутів, що їх розробляють, затверджують та контролюють їх виконання; політична стабільність у суспільстві; професійний рівень політиків.

Соціально-культурне – сукупність демографічних процесів, зміни у культурно-освітньому рівні населення.

Міжнародне (зовнішнє) середовище

Міжнародне – кон'юнктура світового ринку, рівень та динаміка цін на товари с.-г. походження і виробничі ресурси, що можуть бути об'єктом імпорту, доступність виходу на ринки інших країн, зміна політичного і економічного середовища в цих країнах тощо.

Якість як економічна категорія — відображає сукупність властивостей продукції, що характеризують ступінь її придатності задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням.

Конкурентоспроможність продукції — це сукупність споживчих властивостей виробу, які характеризують його **відмінності від виробу-конкурента** за ступенем відповідності конкретним суспільним потребам з урахуванням витрат на їх задоволення, а також цінового показника та прибутковості.

КС = якість + ціна + обслуговування

Показник якості — кількісний вираз однієї або кількох однорідних властивостей продукції, що задовольняють певні потреби споживачів стосовно до її цільового призначення і умов використання.

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ:

- 1. Біологічні показники ;*
- 2. Показники технологічності;*
- 3. Показники транспортабельності;*
- 4. Показники надійності ;*
- 5. Показники екологічності;*
- 6. Показники безпеки;*
- 7. Економічні показники;*
- 8. Естетичні показники;*
- 9. Патентно-правові показники.*

Методи визначення якості продукції:

- органолептичний
- лабораторний (вимірювальний)
- соціологічний
- економіко-статистичний

1. Коефіцієнт заліковості

2. Коефіцієнт сортності (гатурковості)

3. Загальний коефіцієнт якості

4. Інтегральний показник якості

Конкурентоспроможність підприємства –
*здатність виробляти конкурентоспроможну
продукцію та забезпечити її реалізацію з метою
досягнення рентабельного виробництва та
витримувати конкуренцію однопрофільних
підприємств*

Ознаки конкурентоспроможності підприємства:

- *“конкурентна перевага” (реалізація концепції
створення споживчої цінності неможливої для одночасної
реалізації конкурентом)*
- *привабливість для інвестора*
- *ресурсна перевага*
- *адаптивність підприємства*

Оцінка конкурентоспроможності підприємства здійснюється за показниками-індикаторами !!!

Індикатори-посилювачі конкурентоспроможності:

темпи зростання товарної продукції, операційного та чистого прибутку, ефективність використання капіталу, продуктивність праці, показники ліквідності, коефіцієнт придатності основного капіталу, коефіцієнт сукупного відтворення основного капіталу

Індикатори негативного впливу:

матеріаломісткість та енергоємність виробництва і їх зростання, плинність кадрів, коефіцієнт зносу основних засобів...

Витрати на підвищення якості продукції – розглядають як змінні витрати!

*Додаткові витрати, пов'язані з реалізацією комплексу заходів з підвищення якості, повинні бути **ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНИМИ**, тобто попит на продукції, а в окремих випадках і ціна, мають зрости на більшу величину, ніж це потрібно для відшкодування з надлишком названих витрат.*

Витрати на підвищення (збереження) якості продукції поділяються на:

- ✓ витрати на упереджувальні заходи;
- ✓ на безпосередній контроль за якістю;
- ✓ витрати на усунення дефектів.

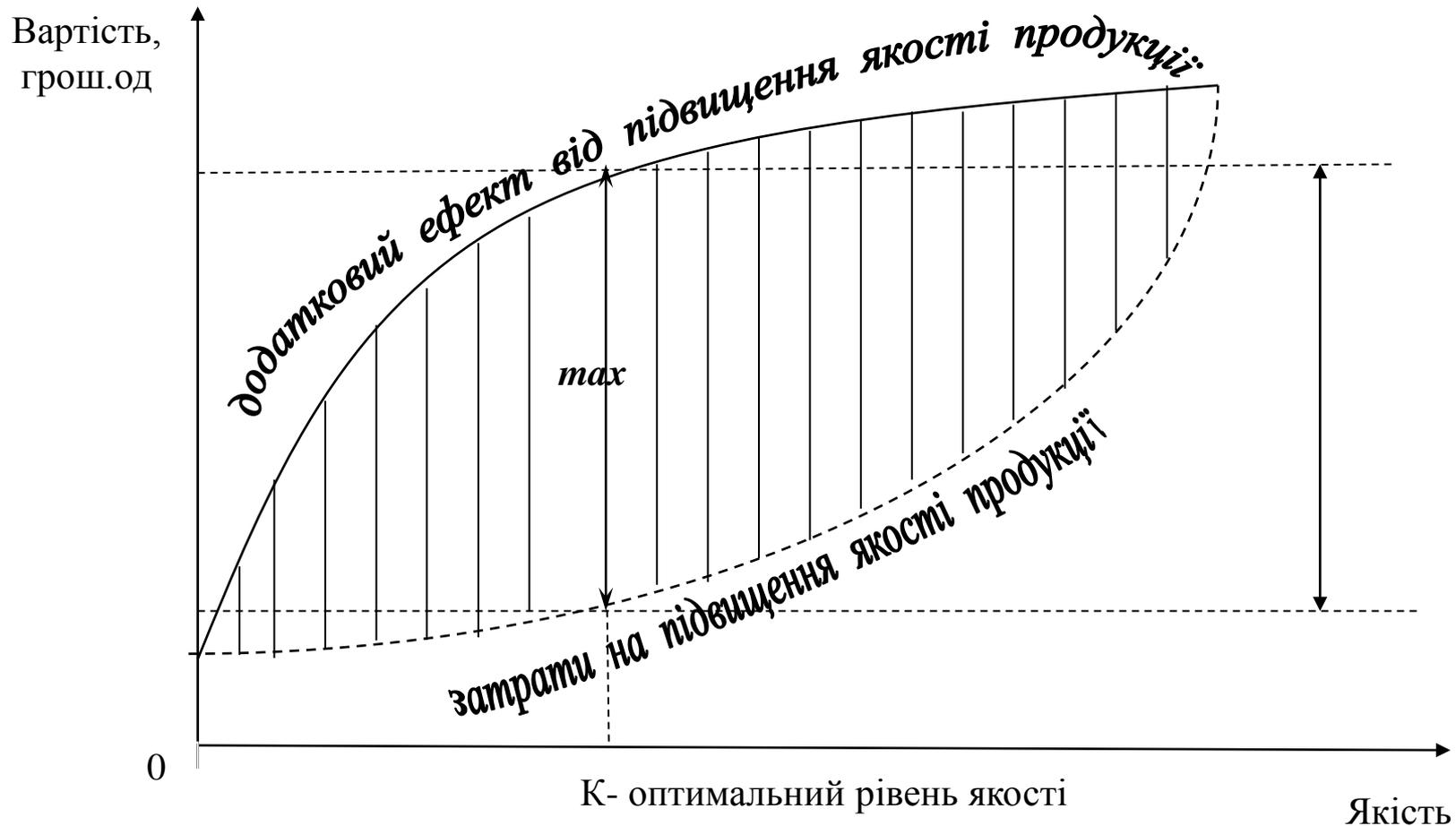

Рис. Визначення оптимального рівня якості продукції; заштрихована площа - це прибуток, що може одержати підприємство від поліпшення якості продукції при різному рівні додаткових витрат

Функціональний аспект якості — вказує, наскільки продукція підприємства задовольняє сучасні потреби споживачів.

Коли функціональна якість буде низькою?

- 1. Коли важливі для споживачів характеристики гірші (від продуктів конкурентів)*
- 2. Коли продукція має надмірні з точки зору споживача властивості, за які він має платити!*

Чинники підвищення якості продукції:

- 1. Техніко-технологічні**
- 2. Соціальні**
- 3. Планово-економічні**
- 4. Організаційні**

Основи управління якістю (1)

*Забезпечення
конкурентоспроможності
підприємства потребує
впровадження системи
управління якістю!!!*

Принципи системи управління якістю:
підвищення якості продукції – постійна мета діяльності підприємства;
уникнення дефектів на всіх стадіях відтворення;
гарантування якості постачальниками на всіх стадіях виробництва;
постійне навчання працівників;
створення умов уникнення страху працівників за допущені помилки

Основи управління якістю (2)

*Серед найбільше
поширених систем
менеджменту якості слід
виділити!!!*

Концепція всеосяжного управління якістю (TQM):

- методи статистичного управління якістю;*
- цикл постійного удосконалення (планування-виконання-контроль-коригування);*
- контроль на всіх стадіях створення цінності;*
- постійне нарощування якості.*

Стандартизація – це процес, який охоплює

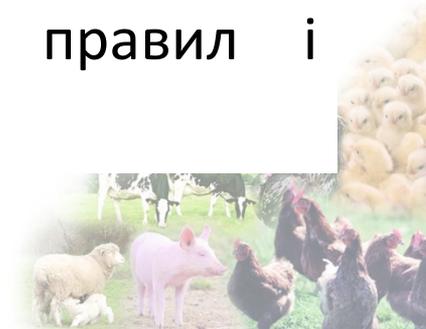
- ✓ визначення вимог до якості продукції, сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих;
- ✓ встановлення норм і правил у галузі проектування,
- ✓ формування єдиної системи показників якості, методів її контролю, випробувань,
- ✓ єдиних термінів і позначок,
- ✓ створення єдиної системи класифікації та кодування продукції тощо

з метою регулювання, підготовки та випуску високоякісної продукцію.

Основними принципами стандартизації є:

- забезпечення безпеки для життя та здоров'я людини, тварин, рослин, охорона здоров'я;
- сприяння усуненню технічних бар'єрів в торгівлі;
- врахування сучасних досягнень науки і техніки, а також стану національної економіки;
- забезпечення участі в розробці стандартів юридичних та фізичних осіб - розробників, виробників, споживачів;
- добровільність вибору виробниками видів стандартів при виробництві продукції чи її постачанні;
- пріоритетності прямого впровадження в Україні міжнародних та регіональних стандартів;
- дотримання міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації.

Формалізовані результати стандартизації є нормативні документи в даній сфері:

- ✓ **стандарт**
- ✓ **кодекс ustalеної практики**
- ✓ **технічні умови.**

Стандарт (ЗУ «Про стандартизацію») - це документ, що встановлює для загального і багаторазового застосування правила, загальні принципи або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній галузі, розроблений у встановленому порядку на основі консенсусу (загальної згоди).

Стандарт встановлює вимоги, умови, характеристики, правила, властивості, яким повинна відповідати відповідна продукція (товари, послуги, певні виробничі процеси тощо).

Кодекс ustalеної практики (звід правил) - це документ, що містить практичні правила чи процедури проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування, експлуатації обладнання, конструкції чи виробів.

Кодекс ustalеної практики регламентує процес виготовлення продукції.

Він може бути самостійним стандартом, або його частиною, або окремим документом.

Технічні умови - це нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинні відповідати продукція, послуги чи процеси.

Технічні умови регулюють відносини між виробником і споживачем (замовником) продукції і регламентують вимоги до якості тих її видів, для яких державні та галузеві стандарти не розробляються.

Рівні стандартизації:

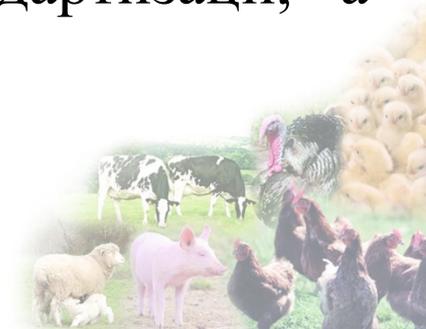
- *міжнародний*
- *регіональний*
- *Національний*

Залежно від рівня органу, який приймає чи схвалює нормативні документи із стандартизації, вони поділяються:

національні стандарти, правила усталеної практики та класифікатори, прийняті чи схвалені центральним органом виконавчої влади з питань стандартизації, *а також видані ним каталоги та реєстри загальнодержавного застосування;*

стандарти, технічні умови та правила усталеної практики, прийняті чи схвалені іншими органами та організаціями, що займаються питаннями стандартизації, а також видані ними каталоги.

- міжнародні (регіональні) стандарти
- стандарти підприємств

Сертифікація - це процедура, за допомогою якої визнаний у встановленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довкіллям, персоналу встановленим законодавством вимогам.

В Україні питання сертифікації продукції регулюється Законом України "Про підтвердження відповідності" (травень 2001 р.).

Підтвердження відповідності - це діяльність, наслідком якої є гарантування того, що продукція, системи якості, системи управління якістю, системи управління довкіллям відповідають встановленим законодавством вимогам.

Відповідність продукції вимогам законодавства засвідчується **декларацією про відповідність** або **сертифікатом відповідності**.

Система УкрСепро - українська національна система сертифікації, роботи в якій визначають 149 органів з сертифікації продукції (робіт, послуг) та 811 випробувальних лабораторій (центрів).

За критерієм об'єкта сертифікації вирізняють такі її види:

- а) сертифікацію продукції;
- б) атестацію виробництва, що здійснюється для забезпечення стабільного рівня якості продукції;
- в) сертифікацію систем якості, що здійснюється на предмет підтвердження її відповідності вимогам міжнародних стандартів ISO серії 9000.

Станом на 2010 р.

лише 302 підприємства харчової та тютюнової промисловості сертифікували системи управління якістю відповідно до вимог стандарту **ISO 9001**,

вісім – відповідно до вимог стандарту **ISO 14001**,

44 – до вимог стандарту **ISO 22000**,

98 – до вимог стандарту **НАССР** (аналіз ринків і критичні контрольні точки),

два – до **ISO 18001** і

жодного – до вимог стандарту **ISO 27000**.

ДСТУ ISO 9001-2001 Системи управління якістю. Вимоги.

ДСТУ ISO 9004-2001 Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності.

ДСТУ ISO 14001-97 Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування.

ISO 22000 - міжнародні стандарти Системи менеджменту в галузі безпеки харчової продукції.

OHSAS 18001 містить вимоги до системи менеджменту охорони здоров'я та забезпечення безпеки праці, щоб дати можливість організації управляти ризиками впливають на здоров'я і безпеку персоналу, а так же покращувати свої показники діяльності в галузі охорони здоров'я та забезпечення безпеки праці.

ISO/IEC 27001:2005 – міжнародний спадкоємець BS 7799-2:2002 – визначає вимоги в сфері управління інформаційною безпекою.

**Бажаю цікавої, результативної,
професійної праці**

Павло КОВАЛЬ

*к.е.н., консультант з питань
аграрної економіки та управління*

www.analytic.logis.biz.ua

analytic@logis.biz.ua

